

'Verborgen Schatten'

Registratie van het documentaire erfgoed bij lokale erfgoedhouders in de provincie Antwerpen

Bedrijfsarchieven zijn unieke bronnen die vaak enkel door lokale erfgoedhouders bewaard worden. De collectie van de Retiese Heemkundige Kring Zeven Neten vzw omvat het archief van de sigarenfabriek Oude Linde die vroeger op de weg naar Geel lag. De oudste stukken uit dit archief dateren van 1880. Tot 1970 zijn spiegels, ontvangstbewijzen, rekeningen... terug te vinden in de Retiese collectie. Collectie Retiese Heemkundige Kring Zeven Neten vzw (Retie)

Met het project Registratie van het documentair erfgoed bij lokale erfgoedhouders in de provincie Antwerpen willen het departement Cultuur van het Provinciebestuur Antwerpen, het Provinciaal Bibliotheekcentrum en Heemkunde Gouw Antwerpen vzw de aandacht vestigen op de belangrijke rol van lokale erfgoedhouders en de rijkdom van hun collecties.

Lokale erfgoedhouders hebben dikwijls een grote impact op het culturele leven van een gemeente of regio. Verscheidene van die verenigingen beschikken over rijke collecties, die echter vaak onbekend zijn bij het grote publiek.

In februari 2005 startte het project Registratie van het documentair erfgoed bij lokale erfgoedhouders in de provincie Antwerpen. Om te beletten dat deze verborgen schatten met een grote historische waarde verloren gaan, willen de initiatiefnemers de lokale erfgoedsector een impuls geven om een belangrijke stap te zetten naar een betere conservering en valorisatie van de verborgen documentaire erfgoedschatten.

De resultaten werden verwerkt in twee publicaties: *Bewaren wat anders verdwijnt – Erfgoedhouders in de provincie Antwerpen* en *Verborgen schatten – Repertorium van lokale erfgoedhouders in de provincie Antwerpen*. Daarnaast werd een website, www.lokaalerfgoed.be, gestart en werden de collectiegegevens van de lokale erfgoedhouders in Archief-

KEVIN GEUENS was projectmedewerker Project Lokale Erfgoedhouders
kevingeuens@gmail.com

PETRA VANHOUTTE was tot 31 maart 2006 projectmedewerker Project Lokale Erfgoedhouder. Momenteel is ze zakelijk en communicatief coördinator bij Resonant vzw
petra.vanhoutte@gmail.com

DIRK VAN NIJVERSEEL was projectmedewerker Project Lokale Erfgoedhouders
dirkvannijverseel@gmail.com

Informatie over het project:
Vrieselhof, Schildsteenweg 99, 2520 Oelegem

bank Vlaanderen ingevoerd. Dit alles werd voorgesteld op 18 maart 2006 op de studiedag 'Verborgen Schatten' in het Antwerpse Provinciehuis.

Definiëring en projectmethodiek

Er bestond geen eensgezindheid over de invulling van het begrip lokale erfgoedhouder. Een eenvoudige omschrijving zou kunnen zijn: 'vrijwilligersverenigingen die zich met lokaal erfgoed bezighouden'. In de praktijk bleek dat te ruim om het onderzoeksveld af te bakenen. In samenwerking met het departement Cultuur van de Provincie Antwerpen stelde Heemkunde Gouw Antwerpen vzw een werkdefinitie op: 'Lokale erfgoedhouders zijn die verenigingen of instellingen die zich, hetzij binnen de grenzen van een (deel)gemeente hetzij binnen een ruimere regio, bezighouden met cultureel erfgoed (roerend, onroerend en immaterieel erfgoed), heemkunde, archeologie en/of geschiedenis. Deze verenigingen zorgen voor verwerving, inventarisatie, bewaring, studie en /of het toegankelijk stellen voor het publiek van documentatie over dit erfgoed. Ze organiseren activiteiten die rechtstreeks of onrechtstreeks verband houden met dit erfgoed en hun documentatie daarover en stimuleren zo de belangstelling en de betrokkenheid van de lokale bevolking voor deze materie.'

Deze definitie resulteerde in vijf types van lokale erfgoedhouders: heemkundige kringen, geschiedkundige en oudheidkundige kringen, archeologische verenigingen, thematische erfgoedverenigingen en lokale erfgoedinstellingen.

Lokale erfgoedhouders vormen een bont allegaartje van verenigingen met vaak nog meer uiteenlopende collecties. Om deze grote verscheidenheid het hoofd te kunnen bieden, werd elke lokale erfgoedhouder individueel benaderd.

Aan de hand van een enquête werden negentien bronntypes bevraagd op inhoud, datering, ontsluiting en omvang¹. In plaats van de enquête naar de 106 lokale erfgoedhouders in de provincie Antwerpen te sturen, werd elke lokale erfgoedhouder persoonlijk gecontacteerd. Tijdens een plaatsbezoek achteraf werd de enquête in overleg met de vertegenwoordiger van de vereniging ingevuld.

87 erfgoedverenigingen waren bereid hun collectie te laten registreren, dit is 82% van alle Antwerpse lokale erfgoedhouders. In vergelijking met percentages van soortgelijke onderzoeken is dit een groot succes.

Sommige lokale erfgoedhouders dragen zorg voor de nalatenschap van erfgoedverenigingen die ophielden te bestaan. Zo bezit de Mechelse Vereniging voor Stadsarcheologie vzw, het dia-archief van de Mechelse vereniging voor archeologie. Meer dan twintig jaar lang legden leden van de Mechelse Vereniging voor Archeologie de opgravingen en artefacten vast op ruim 1000 dia's, vandaag een unieke bron voor de archeologie te Mechelen. Collectie Mechelse Vereniging voor Stadsarcheologie vzw (Mechelen).

Resultaten van het onderzoek

Ontsluiting van de collecties

Het grootste probleem dat tijdens de registratiebezoeken opdook, was het verkrijgen van exacte gegevens. Enkel de lokale erfgoedhouders bij wie de collectie ontsloten was, konden zonder problemen de collectiegegevens verstrekken. De meeste collecties zijn echter niet ontsloten. Vaak waren de erfgoedvrijwilligers niet voldoende op de hoogte van de

omvang, de datering en de inhoud van hun documentaire collectie, en konden ze enkel richtgetallen bezorgen.

Het aantal lokale erfgoedhouders dat over een inventaris beschikt voor de 13 best onderzochte documenttypes, levert een bedroevend laag gemiddelde van 34%². Tussen die 13 documenttypes is er overigens een groot verschil. Zo is bij iets meer dan de helft de tijdschriften ontsloten (met 55% het vaakst geïnventariseerde documenttype), terwijl in slechts 15% de collectie audiomateriaal onder handen genomen was.

Opvallend is het overwegende gebruik van digitale inventarissen. Hoewel de meeste erfgoedvrijwilligers ouder zijn dan vijftig³, maken ze dankbaar gebruik van de mogelijkheden die digitale ontsluiting biedt. Zo werden voor de digitale inventarissen en catalogi 43,98% databanken, 22,22% tabellen, 17,13% tekstbestanden en nog 16,67% andere digitale bestanden geregistreerd.

Het oneigenlijke gebruik van bepaalde software vormt een probleem. Fotobewerkingsprogramma's, specifieke genealogische software en dergelijke worden bijvoorbeeld gebruikt als inventarisatiesoftware.

De vrijwilligerswerking, vaak de sterkte van de lokale erfgoedhouder, is voor de ontsluiting soms tegelijk een zwakte. Vrijwilligers leggen een niet aflatend enthousiasme en werklust aan de dag, maar een gebrek aan meer specifieke, professionele inventarisatiekennis speelt hen vaak parten. Samenwerking met (lokale) instellingen zoals bibliotheken en archieven, kan hier een oplossing bieden.

Een nieuw probleem is de vergrijzing van de erfgoedvrijwilligers. Heel sporadisch stroomt er vers bloed binnen. Daardoor komt niet enkel de opvolging van de ontsluiting van de collectie, maar ook het behoud van de volledige collectie op de helling te staan. In de komende jaren kan de herbestemming van deze collecties een grote uitdaging vormen voor professionele instellingen en nationale en provinciale koepelverenigingen uit de sector volkscultuur.

Inhoud en thema's van de collecties

Net zoals er een grote verscheidenheid van lokale erfgoedhouders is, zijn ook hun collecties enorm uiteenlopend. Het documentaire materiaal bij de modale lokale erfgoedhouder kan worden getypeerd als een synthese van bibliothecair, iconografisch, genealogisch en archivalisch materiaal. Dat omhelst bijna 1,5 miljoen bidprentjes, meer dan 250.000 affiches, meer dan 225.000 stukken fotografisch materiaal, meer dan 200.000 boeken en bijna 1.250 stukken bewegend beeldmateriaal. Deze gegevens tonen een duidelijk overwicht van papieren erfgoed. Zo kunnen, op bewegend beeldmateriaal na, alle documenttypes die in meer dan 75% van de documentaire collecties voorkomen (9 documenttypes in het totaal), ondergebracht worden bij papieren erfgoed.

Naast het kwantitatieve aspect, is de uniciteit van veel van deze documenten dé reden om er meer aandacht aan te besteden. Het belang van de documentaire collecties voor (lokaal) historisch onderzoek kan niet sterk genoeg benadrukt worden. Vele stukken komen niet in archiefinstellingen terecht en zouden zonder de inspanningen van de erfgoedvrijwilligers onherroepelijk verloren zijn gegaan.

Bibliotheekcollectie

Het onderdeel van de documentaire collectie van een lokale erfgoedhouder waarmee de geïnteresseerde vaak het eerst in contact komt, is de erfgoedbibliotheek. De gemiddelde bibliotheekcollectie bevat bijna 12.000 boeken, 13 strekkende meter tijdschriften, enkele individuele artikels en 6 tot 7 encyclopedieën en naslagwerken.

De thema's die in de meeste erfgoedbibliotheeken voorkomen, zijn lokale geschiedenis, heemkunde, genealogie, toponymie, dialectologie..., onderwerpen die direct te maken hebben met de werking van de erfgoedvereniging. Ook meer algemene geschiedkundige publicaties kunnen geraadpleegd worden.

De meeste werken zijn recente uitgaven, maar er werden ook zeldzame 17de- en 18de-eeuwse drukken teruggevonden. Bovendien omvatten ze verschillende incunabelen en post-incunabelen, een exemplaar van het *Bulletin des lois de la république française* uit 1796 en zelfs een volledige begijnhofbibliotheek bestaande uit meer dan 347 werken – het oudste uit 1524.

Een groot deel van de bibliotheek wordt uitgemaakt door eigen publicaties en uitgaven van erfgoedhouders uit de buurt. Vele verenigingen werken met ruilabonnementen, wat leidt tot een sterke collectieaan groei: voor meer dan één op de vijf zelfs met meer dan 50 boeken per jaar.

Genealogische collectie

Vele erfgoedvrijwilligers spitsen hun werking toe op genealogie. De documentatiecentra bieden daarvoor een heleboel interessant materiaal aan. Meestal is de collectie bidprentjes het omvangrijkst. Soms telt ze meer dan 80.000 prentjes en groeit ze jaarlijks aan met ongeveer 6.000 stuks. De collecties rouwbrieven – gemiddeld 6.882 exemplaren per erfgoedhouder – en de stambomen en kwartierstaten – teruggevonden in meer dan de helft van de collecties – zijn goede uitgangspunten voor genealogisch onderzoek.

Iconografisch materiaal

Prentkaarten, kaarten, plannen, fotografisch materiaal, affiches en audiovisueel materiaal zijn uiterst interessante lokale historische bronnen. De omvang van zulke collecties is zeer

De collecties van de lokale erfgoedhouders uit de provincie Antwerpen bevatten allerhande bewegend beeldmateriaal, niet alleen videobanden maar soms ook vrij uitzonderlijke dragers. Zo omvat de collectie van Heemkring Hoghescode vzw acetaaf films, educatieve filmpjes van slechts enkele minuten die deel uitmaken van het archief van de oude meisjesschool van Kapellen. Ze worden nog steeds bewaard in hun oorspronkelijke verpakking. Collectie Heemkring Hoghescode vzw (Kapellen).

divers. Er waren fotocollecties van meer dan 26.000 foto's, hoewel de meeste heel wat minder groot zijn. Niet de omvang is echter van belang, wel de historische waarde. Foto's van trouwpartijen uit de hele 20ste eeuw of legaten van dorpsfotografen met zowel klasfoto's, prentkaarten... geven een uniek beeld van het dagelijkse dorpsleven.

De affichecollecties zijn zeer divers: notariële aanplakbiljetten, openbare verordeningen, affiches van een plaatselijke kermiskoers of de poster van een film die ooit liep in de plaatselijke bioscoop, zijn maar enkele voorbeelden.

Meer dan de helft van de kaarten komt uit de eigen of de omliggende gemeenten. Ook kaarten van grotere gebiedsomschrijvingen maken vaak deel uit van de collectie. Naast kadasterkaarten en topografische kaarten van voornamelijk de 19de en de 20ste eeuw, zijn er mooi geïllustreerde figuratieve kaarten, soms van een bekende cartograaf, tekenaar of landmeter zoals Everaert of Visser. Ook de bewaarde plannen van huizen, kastelen, kerken... uit de omgeving, leveren vaak nuttige informatie.

Lokaal én uniek

Enkele van dé erfgoedpareltjes uit deze collecties zijn lokale periodieken en archieven. Lokale kranten en info-blaadjes worden vaak uitsluitend bewaard door lokale erfgoedhouders en komen meestal niet voor in bibliotheken of archiefinstellingen. Lokale kranten bieden een unieke kijk op dagelijkse gebeurtenissen uit het verleden en vormen dan ook uiterst waardevolle onderzoeksbronnen. Tijdens de enquêtebezoeken doken bij 73 lokale erfgoedhouders niet minder dan 249 verschillende lokale krant- en weekbladtitels op, waarvan vele niet meer verschijnen.

Ook de vele verenigings-, familie-, bedrijfs- en privéarchieven leveren uniek materiaal op. Zo is er het archief van een plaatselijke harmonie, met verslagboeken, ledenlijsten, kasboeken, briefwisseling en facturen. Andere voorbeelden zijn een reisverslag van een priester uit de Eerste Wereldoorlog, een familiearchief met molenaarsrekeningen, orgelpartituren en kasboeken en een archief van een tegelfabriek met loonboeken, enkele fotoboeken, briefwisseling, rekeningen, maandrapporten, klantenlijsten... Samen met kopieën uit gemeentearchieven en parochiearchieven komen deze unieke archiefschatten voor bij meer dan negen op de tien lokale erfgoedhouders.

Aandachtspunten bij de collecties

De belangrijkste taak van de lokale erfgoedhouder is het verzamelen, bewaren en ontsluiten van het materiële en immateriële erfgoed van hun dorp of streek. Of beter: dat zou het moeten zijn. In de praktijk heerst er een ware verzamelen- en hamsterwoede. Daardoor nemen de collecties vaak enorme proporties aan. Naast eigen aankopen – waarvoor echter vaak de financiële middelen ontbreken – groeit de collectie sterk aan door schenking van privépersonen en door documenten en objecten die in bewaring gegeven worden. Het grootste probleem van lokale erfgoedhouders is dan ook plaatsgebrek.

Meer dan eens gaat dat gepaard met minder gunstige bewaaromstandigheden. Vele collecties worden bewaard op zolders, in kelders, in oude gebouwen... Om een goede toekomst voor de collecties te verzekeren, is een betere omgeving noodzakelijk. Insijpelend vocht, tocht en ongedierte, maar ook onvoorzichtigheid van mensen, zijn maar enkele van de gevaren waaraan collecties blootstaan.

De oplossing voor het plaatsgebrek heeft zowel een praktische als een meer principiële zijde. De lokale erfgoedhouders moeten de beschikbare ruimte optimaal benutten met goed opbergmateriaal, aangepaste rekken en kasten... Daarnaast moeten ze selectie overwegen. Er zou een collectieplan of -profiel moeten komen. Collecties of stukken die hieraan niet voldoen, worden het best afgestoten.

Wat beslist niet in een collectie van een lokale erfgoedhouder thuis hoort, zijn originele stukken uit het gemeentearchief, uit het archief van een kerkfabriek of uit een OCMW-archief. Dat zijn namelijk publiekrechtelijke archieven. Toch beheerde 16,22% van de lokale erfgoedhouders op het moment van de registratie zulke archieven; zij zijn de facto in overtreding met de archiefwet.

Deze situatie is echter niet enkel een gevolg van de verzameloede van sommige lokale erfgoedhouders. Vaak nemen de bevoegde instanties niet hun volle verantwoordelijkheid. Zo krijgen sommige lokale erfgoedverenigingen van het plaatselijke gemeentebestuur, soms tegen wil en dank, de functie van gemeentelijke archiefdienst opgedrongen. Op zich is het zelfs helemaal niet slecht dat zulke archieven bewaard worden bij de heemkundige kring of het geschiedkundig genootschap. Over het algemeen worden hun collecties goed bewaard en zijn er relatief weinig dringende bewaringsproblemen.

Bedenkingen voor de toekomst...

In tegenstelling tot wat soms wordt beweerd, zijn lokale erfgoedhouders niet vastgeroest in hun routine. Ze zijn niet afkerig van advies van buitenaf en willen hun manier van omgaan met documentair erfgoed wel degelijk perfectioneren. Veel lokale erfgoedhouders volgen bijscholing door het inrichten of bijwonen van gespecialiseerde voordrachten, studiedagen, cursussen, studiereizen...

Ondanks de inspanningen van diverse instanties is er weinig cursusmateriaal voorhanden specifiek op maat van de vrijwilligers. De informatie is te vaak gericht op het niveau van hoger opgeleide professionelen, die een ander jargon spreken, die met andere besommeringen en problemen te maken hebben en die over een ruimer budget beschikken... Het is niet evident voor vrijwilligers om, op het ogenblik dat ze daar nood aan hebben, een antwoord te krijgen op problemen met en vragen over hun documentair erfgoed: in de praktijk verwijzen tal van instanties hun vragen door of slagen er niet in een praktisch, bruikbaar antwoord te bieden.

Affiches of aanplakbiljetten worden bij bijna iedere lokale erfgoedhouder aangetroffen. Erf en Heem bezit er enkele heel bijzondere: 'bevelbrieven' van aartsbisschop Joannes – Armandus De Roquelaure (1802-1809) aan de clerus en de gelovigen van het Aartsbisdom Mechelen-Antwerpen in opdracht van Napoleon Bonaparte. Collectie Erf en Heem vzw (Sint-Katelijne-Waver).

Lokale erfgoedhouders zagen de projectmedewerkers tijdens de plaatsbezoeken als een – kortstondig en tijdelijk – aanspreekpunt voor vragen en problemen waar ze mee kampen. Er werd steeds weer om tips, suggesties en oplossingen voor de meest uiteenlopende problemen gevraagd. Er is duidelijk een zeer grote nood aan advies, vorming en informatie op maat van de vrijwilliger. De professionele erfgoedsector mag de erfgoedverenigingen die zich kosteloos inzetten om ons cultureel erfgoed te conserveren, niet in de kou laten staan.

Noten

1. De 19 bronnentypes zijn de meest voorkomende collecties documentair erfgoed aangekomen bij lokale erfgoedhouders. Ze werden bepaald na een aantal proefbezoeken. Het gaat om: boeken tijdschriften, individuele artikels, encyclopedieën en naslagwerken, kranten en weekbladen, foto's, prentkaarten, affiches, kaarten, plannen, archiefbestanden, doodsprentjes, rouwbrieven, audiomateriaal, bewegend beeld, digitale bestanden, stambomen en kwartierstaten, knipselmappen en thematische mappen.
2. Boeken, tijdschriften, kranten en weekbladen, fotografisch materiaal, prentkaarten, kaarten, plannen, affiches, bidprentjes, rouwbrieven, audiomateriaal, bewegend beeldmateriaal en archieven.
3. Watterus, J, *Erfgoedverenigingen en volkscultuur ontcijferd*. - Brussel, 2003. - P. 69: Bij 67% van de erfgoedverenigingen maken zestigplussers de helft of meer uit van het aantal leden.

SAMENVATTING

Het project Registratie van het documentair erfgoed bij lokale erfgoedhouders in de provincie Antwerpen wil het documentaire materiaal aanwezig bij de modale lokale erfgoedhouder in kaart brengen. Dat erfgoed, een synthese van bibliothecair, iconografisch, genealogisch en archivalisch materiaal, is vaak sterk streekgebonden. Lokale periodieken en archieven zijn dan ook vaak de topstukken. De grootste problemen van lokale erfgoedhouders zijn plaatsgebrek – met minder gunstige bewaaromstandigheden – en een ontoereikende ontsluiting. Niettemin werd duidelijk dat de lokale erfgoedhouders een belangrijke rol vervullen in het verzamelen, bewaren, valoriseren en ter beschikking stellen van lokaal documentair erfgoed.

ABSTRACT

The project Registration of documentary heritage by local heritage preservers in Antwerp province made clear that the documentary heritage of the average local heritage preservers is a synthesis of iconographic, genealogical, archival and library material. This heritage is often of a regional character. The most prevalent pieces are local magazines and archives. The major problems the heritage preservers face are a lack of space combined with less than ideal conservation circumstances. Besides, they lack a universal filing system allowing for clear and easy access. Yet, the project evinced that local heritage preservers play a major role in local documentary heritage by collecting, conserving and making it available to the public.

PYXIS®

Schrijen Boekbinders & Boekrestaurateurs heeft er altijd passende archiefdoos ontwikkeld: de PYXIS®. De PYXIS® is een archiefdoos voor permanente bewaring die exact op maat gemaakt wordt. De PYXIS® beschikt over specifieke eigenschappen zoals schammerende delen en sluitjes. Dit alles zorgt voor een optimale bescherming van het verpakte object. Vraag naar de PYXIS® aan ICN-Kwaliteitssis nummer 3.

Ook voor restauratie, handboekbinden en andere conservatieartikelen kunt U bij ons terecht. In ons assortiment vind U onder meer nog de CAPSA®, omslagpapier, stofmappen en Tyvek hangmappen. Neemt U voor meer informatie over deze artikelen gerust contact met ons op.

Schrijen Boekbinders & Boekrestaurateurs
 Markt 1
 6118 BB Nieuwstadt
 Nederland

S T +31 (0)46 485 4464
 F +31 (0)46 485 9676
 E info@schrijenboekbinders.com
 W www.schrijenboekbinders.com

Academisch historisch onderzoek en de lokale erfgoedhouder: het waarom van een relatie die er niet is

Op 18 maart vond in het Antwerps Provinciehuis een studiedag plaats over de registratie van erfgoed bij lokale erfgoedhouders. Erik Aerts was uitgenodigd zijn visie te geven op de verhouding tussen academici en lokale erfgoedhouders. Hier volgt een licht bewerkte tekst van zijn voordracht.

Hoe de relatie samenvatten tussen enerzijds het historisch onderzoek aan onze Vlaamse universiteiten en anderzijds de plaatselijke erfgoedhouders zoals heem-, geschied- en oudheidkundige kringen, archeologische verenigingen en volkskundige genootschappen, documentatiecentra en thematische erfgoedcentra¹? Het ietwat radicale antwoord in de ondertitel zal sommigen verbazen of zelfs verbijstren, maar er zijn enkele gemakkelijke excuses. In de eerste plaats ben ik verplicht te veralgemenen. Ik ben immers niet vertrouwd met wat er in alle departementen, subfaculteiten, vakgroepen en afdelingen geschiedenis aan al onze Vlaamse universiteiten gebeurt. Wat volgt, is een persoonlijk credo gevoed door mijn eigen ervaring aan het departement – sinds begin 2006 subfaculteit – Geschiedenis van de KU Leuven. Verder had ik het voorrecht jarenlang een dubbel leven te leiden. Eerst als archiefinspecteur in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, nadien als diensthoofd van het Rijksarchief Antwerpen heb ik allerhande lokale verenigingen van dichtbij leren kennen. Zoals de meeste van mijn oud-collega's archivariissen en conservators werd ik diepgaand beïnvloed, zij het niet altijd even gecharmeerd, door de razendsnel aan populariteit winnende erfgoed-idee². Met een aantal van deze verenigingen maakte ik kennis omdat zij zelf hoeder van openbaar erfgoed waren en daarom vielen onder de archiefwet en het toezicht van het Rijksarchief. Andere verenigingen werkten ijverig aan de ontsluiting van erfgoed binnen het Rijksarchief zodat vormen van samenwerking of taakafbakening zich opdrongen.

En natuurlijk schuilt er in die radicale ontkenning een lichte vorm van overdrijving. Links en rechts zijn er wel degelijk contacten of zelfs vormen van samenwerking. Een eerste voorbeeld is de aantrekkelijke 'Regionale beeldbank' van de 'interessantste, oudste en/of waardevolste' foto's, postkaarten, pentekeningen en andere afbeeldingen, een initiatief van de Erfgoedcel Mechelen samen met de stads- en gemeentearchieven, documentatiecentra en cultuurdiensten van Mechelen, Lier, Duffel, Heist-o/d-Berg en Putte³. Deze digitale collectie wordt aan de universiteiten eveneens

ERIK AERTS is hoogleraar KU Leuven
subfaculteit Geschiedenis
erik.aerts@arts.kuleuven.be

geregeld bevestigd. Maar misschien is het tekenend dat de Beeldbank voornamelijk als illustratiemateriaal bij en niet ter ondersteuning van wetenschappelijk werk wordt gebruikt? Voorts gaat het hier om een initiatief van plaatselijke erfgoedhouders van enig kaliber, zoals de stadsarchiefdiensten van Mechelen en Lier, erfgoedhouders die door hun historische achtergrond, financiële armslag, institutionele stabiliteit en continuïteit, performantie en dies meer de lokale kringen en verenigingen, die hier centraal staan, ver overschrijden. Ook andere voorbeelden van samenwerking tussen universiteiten en plaatselijke erfgoedverenigingen kunnen worden geciteerd. Zo loopt er al enkele jaren een interessant project tussen de 'Zonnebeekse heemvrienden' en de Kulak, gesubsidieerd door onder andere de gemeente, de provincie en de Vlaamse Gemeenschap, voor de digitale ontsluiting van het archief van de voormalige plaatselijke augustijnenabdij⁴. Meer beperkte, maar ook meer frequente vormen van contact kunnen worden afgeleid uit het feit dat sommige academische historici lid zijn van een lokale kring of vereniging, geregeld voordrachten geven op plaatselijk niveau terwijl anderen sporadisch publiceren in lokale tijdschriften.

Met de beste wil van de wereld kan ik in deze versnipperde raakpunten en doorgaans vluchtige contacten geen relatie bespeuren. Daarvoor blijft het allemaal te onsystematisch, uitzonderlijk, vrijblijvend, onevenwichtig ook. Een hechte en duurzame samenwerking is iets heel anders. Ik wil de belangrijkste oorzaken achterhalen waarom die relatie tussen het academisch onderzoek en het lokale erfgoedland-schap en meer bepaald de erfgoedhouders, zo weinig uitgesproken of zichtbaar is en in vele gevallen, conform mijn uitgangspunt, gewoon niet bestaat.

Registratie, een absolute vereiste

Een echte relatie heeft pas kans op slagen als beide partners elkaar terdege kennen. Nu zijn het niet zozeer de lokale erfgoedverenigingen die aarzelen om het pad naar de universitaire wereld te bewandelen. Het probleem lijkt veeleer dat academische historici de weg niet inslaan naar het lokale erfgoedlandschap. Dit heeft minder met onachtzaamheid dan met niet-vertrouwdheid te maken. Allereerst toont de wereld van de plaatselijke erfgoedhouders zich als verrassend bont en heterogeen. Dé plaatselijke erfgoedhouder blijkt gewoon niet te bestaan. Met enige goede wil zijn twee grote groepen te onderscheiden die uiteraard nog kunnen worden onderverdeeld in subgroepen.

Bij de eerste groep overheerst het aspect *vrijtijdsbesteding*. De hoofdintentie is het beoefenen van een hobby en het sociale aspect. Bestuur en leden willen geregeld gezellig bij elkaar komen, het sociale weefsel versterken, informatie uitwisselen, regelmatig een bezoek brengen of een uitstap doen, gevolgd door een goede koffietafel. Soms wordt een gastspreker uitgenodigd en minstens eenmaal per werkjaar worden de activiteiten op gepaste wijze afgesloten met een diner, waarvan de kwaliteit recht evenredig is met de toestand van de clubkas. Kortom, het contact primeert. Deze verenigingen liggen er niet wakker van dat het resultaat van hun inspanningen nauwelijks wordt erkend, geapprecieerd en gevaloriseerd door de hoge academische regionen.

Een andere groep legt de *lat voor de leden een stuk hoger*. Gezelligheid en sociaal contact zijn hier uiteraard niet taboe, maar zijn toch ondergeschikt aan een hoger ideaal: de kennis van het lokale erfgoed, de plaatselijke geschiedenis, de heem- en volkskunde, de archeologie. In deze groepen wordt veel tijd en arbeid en soms kapitaal geïnvesteerd in het exploreren van een wetenschappelijk studieobject. Die studie beperkt zich niet enkel tot het nauwkeurig rapporteren, vaak in een eigen tijdschrift, maar ook tot het bewaren van erfgoed, in de letterlijke zin van het woord. Dat kan in een eigen ledenlokaal, vaak een kamer van het gemeentehuis, het administratief centrum of de plaatselijke scholen, soms de zolder of de kelder van de voorzitter, secretaris, penningmeester of archivaris-conservator, een enkele keer in een heus museum. Bij deze erfgoedhouders leven vaak wel frustratie en irritatie omdat de Wetenschap (met grote W) de weg niet vindt naar hun realisaties en prestaties.

Registratie, het catalogiseren van deze grote verscheidenheid van plaatselijke erfgoedkringen, is daarom een absolute vereiste. Die registratie kan niet ver genoeg gaan. Aan simpele – al dan niet elektronisch voorgestelde – lijsten van de verenigingen zelf hebben we niet veel. Dankzij de inspanningen van het vroegere Gemeentekrediet wist men een kwarteeuw geleden reeds welke lokale erfgoedhouders er in Vlaanderen actief waren⁵. Weliswaar is er in die kringen veel beweging en verschuiving, maar de bekende 'Vlabidoc' of de *Vlaamse archief-, bibliotheek- en documentatiegids*, brengt tegenwoordig om de twee jaar deze dynamiek in kaart⁶. Om het wetenschappelijk onderzoek

feilloos naar de verschillende erfgoedhouders te kanaliseren, volstaat zo'n gids niet. Wat de wetenschappelijke onderzoeker nodig heeft, zijn gedetailleerde inventarissen, in welke vorm ook, van erfgoed dat bewaard wordt, van historische bronnen in de meest ruime zin van het woord: teksten in de eerste plaats, naast afbeeldingen, voorwerpen en klanken... Twee zaken lijken me daarbij van wezenlijk belang:

- de inventarisering moet verder gaan dan een generische registratie op basis van aard en uitzicht van de stukken. Een inhoudsgerichte beschrijving naast informatie over de datum of chronologische begrenzing en de omvang van het materiaal, lijken een onmisbare aanvulling. Gelukkig is er de laatste jaren een kentering opgetreden. Wie er bijvoorbeeld de lijsten op naslaat van door de Vlaamse Gemeenschap uitgekeerde subsidies voor ICT-ontsluiting van bestanden, stoot meer en meer op plaatselijke vzw's die mee dankzij de subsidies hun patrimonium elektronisch toegankelijk maken;
- de inventarisering zou centraal ter beschikking moeten worden gesteld. Heel wat lokale erfgoedhouders hebben al met een bewonderenswaardige inzet pogingen ondernomen om het erfgoed of een deel ervan in het eigen ledenblad, tijdschrift, blad van de gemeente en de laatste jaren meer en meer op een eigen webstek, toegankelijk te maken. Dat is leuk, vooral voor de eigen leden, maar met permissie, in die veelheid is er geen kat die haar jongen terugvindt.

Wat het departement Cultuur van de provincie Antwerpen in samenwerking met onder meer Heemkunde Gouw Antwerpen in maart 2006 met gepaste trots voorstelde⁷, komt voor een aanzienlijk deel tegemoet aan de hoger geslaakte verzuchtingen: een centrale databank, niet enkel van erfgoedhouders, maar van erfgoed. In 2005 brachten drie medewerkers binnen het 'Project Registratie van het documentair Erfgoed bij lokale Erfgoedhouders in de Provincie Antwerpen' alle lokale kringen en verenigingen in die provincie een bezoek om de 'verborgen schatten' te registreren die bij deze erfgoedhouders worden bewaard. Zo ontstond een eerste status quaestionis, "*een instrument (...) dat het zoeken in de diverse collecties overzichtelijker en makkelijker maakt*" en dat de pretentie heeft "*de wetenschappelijke wereld kennis te laten maken met de onderzoeksmogelijkheden en rijkdommen van het bezit van lokale erfgoedhouders*"⁸. De publicatie mist een uitgebreide *index rerum*, maar dit euvel wordt meer dan goedgemaakt door de website die op hetzelfde ogenblik werd gecreëerd⁹ en waar onder de knop 'repertorium' uitgebreid gezocht kan worden op archiefbestanden of -bescheiden, audiomateriaal, boeken en monografieën, digitale bestanden, doodsprentjes, foto's, kaarten en plannen, kranten en weekbladen... Per erfgoedhouder zijn er downloadbare en uitgebreide enquêteformulieren, voor sommige erfgoedhouders – jammer genoeg nog te weinig – ook toegangen ('inventarissen' genoemd). Tevens werden de documentaire collecties ingevoerd in de Archiefbank Vlaanderen¹⁰.

Deze centrale databank is een belangrijke stap in de goede richting want hij draagt in niet geringe mate bij tot de identificatie en identiteitsversterking van één van de beide

partijen. Voor een aantal plaatselijke erfgoedhouders is de beschrijving van het bewaarde documentaire erfgoed al erg gedetailleerd. Op basis van de cijfers van de projectmedewerkers heeft de databank voor de uitwerking de volledige steun mogen ontvangen van de betrokkenen in het veld: meer dan 80 % van de gecontacteerde verenigingen bleek bereid tot medewerking¹¹. Het valt te verhoppen dat in de nabije toekomst de resterende 20 % ook kan worden overtuigd om het bewaarde erfgoed te laten registreren. Tevens druk ik de wens uit dat de indrukwekkende registratiecampagne mag worden gevolgd door een al even indrukwekkende ontsluitingsactie. Met het 'bedroevende'¹² niveau van inventarisatie in het achterhoofd blijkt zo'n onderneming broodnodig.

Pendelbeweging binnen de geschiedschrijving

Jammer genoeg zou het naïef zijn te veronderstellen dat zelfs met een volledige registratie en inventarisatie van het plaatselijk erfgoed academici plots massaal de weg naar de nieuw ontsloten schatten zouden vinden. De afwezigheid van een duurzame relatie heeft niet enkel te maken met een gebrekkige identificatie, maar bovendien met steeds wisselende interesses bij de academische partner. Zoals zoveel verschijnselen blijkt ook historiografische belangstelling onderhevig aan cyclische schommelingen.

Midden jaren 1960 was in een belangrijk wetenschappelijk werk de uitspraak te lezen dat in het algemeen de lokale historicus *"meer goed gedaan heeft dan hij schade kon berokkenen"*¹³. Dertig jaar later wordt onomwonden beweerd dat er aarde kleeft aan de pen van de historicus¹⁴. De decennia na de Tweede Wereldoorlog stonden in het teken van de triomf van het cijfer en het koele getal¹⁵. Historici meenden met behulp van indrukwekkende cijferreeksen en statistische technieken de historische realiteit te kunnen vatten en verklaren. Hoewel de cliometrie van de *New Economic History* in Europa lang niet zo populair was als in het thuisland de VS, bleek haar invloed voldoende groot om het geloof in de cijfermatige en seriële aanpak van de geschiedenis te verankeren. Om in de gereconstrueerde tijdreeksen een aantal recurrenties en wetmatigheden te Reveleren en om de variabelen binnen indrukwekkende modellen operationeel te houden, moesten plaatselijke uitzonderingen en regionale verschillen vaak letterlijk worden weggecijferd. Een reactie kon niet uitblijven. Binnen de historische antropologie en vernieuwde cultuurgeschiedenis die begin jaren 1980 overal snel veld wonnen, bleek plots geen plaats meer voor wereldvreemde statistische reeksen. Die waren immers zo gegeneraliseerd en geaggregeerd dat zij geen voeling meer hadden met de concrete mensen van vlees en bloed. Kwantificatie, serialisatie en statistische abstractie waren in de ogen van deze historici een gruwel. In de plaats daarvan beleden zij hun geloof in de kwalitatieve aandacht voor het specifieke, concrete, vaak persoonlijke element op micro-niveau. Niet langer abstracte parameters en wereldvreemde trends, maar een hoge mate van levensechte inleving van plaatselijke toestanden stond voortaan centraal¹⁶.

Zo heeft de pendelbeweging binnen de historische wetenschap opnieuw aandacht gecreëerd voor het plaatselijke, vertrouwde kader waarin het grote geschiedenisverhaal kan worden geschreven. Lokale geschiedenis zit de laatste tijd bijgevolg erg in de lift en kan rekenen op een omvangrijke en sociologisch heterogene groep van belangstellenden¹⁷. Op die manier beschouwd, ziet de recente historiografische evolutie er goed uit voor de lokale erfgoedverenigingen die zich van oudsher en bij uitstek toeleggen op het cultiveren van de plaatselijke historische akker. Maar ik haast me om het optimisme te temperen. Eerst en vooral blijken deze verenigingen niet de enige erfgoedhouders te zijn en ondervinden zij in toenemende mate concurrentie (daarover meer in het derde punt). Verder betekent de hernieuwde belangstelling voor de lokale geschiedenis geenszins dat de historicus in die lokale context op zoek is naar de zoveelste variant op een zelfde thema. Concreet: wat hij op *plaatselijk* vlak zoekt, moet iets bijbrengen tot de *algemene* historische realiteit, d.w.z. typisch zijn voor de lokaliteit waar de bron wordt bewaard en waaruit zij afkomstig is. Op die manier krijgt het materiaal inderdaad een meerwaarde: wat maakt het aangetroffen materiaal en de daaraan gerelateerde verschijnselen uniek, waarin verschilt het van wat op andere plaatsen wordt bewaard, in welke mate leveren de verschillen en gelijkenissen een verklarende dimensie van het studieobject in zijn totaliteit? Elke lokale erfgoedvereniging zou daarom haar eigen troeven moeten uitspelen, in de verf zetten waarin het bewaarde en bestudeerde erfgoed zich onderscheidt, zich uniek maakt.

Een voorbeeld¹⁸. Een geïsoleerd grond- of landboek uit Sint-Amands in Klein-Brabant, hoe kostbaar dit archiefstuk ook is, zal niet kunnen rekenen op overweldigende belangstelling uit academische milieus voor een wetenschappelijk project of voor hoogstaand onderzoek met het oog op presentatie van de resultaten op een internationaal forum. Zelfs al zou men met veel inspanningen via het grondboek tot een betrouwbare inventarisatie kunnen komen van de rurale leefwereld, namelijk grondbezit en grondbewerking, bodemgebruik, veestapel e.d. in een bepaalde periode in dat dorp aan de Schelde¹⁹. Interessant voor de academische wereld wordt het pas wanneer het grondboek zou bijdragen tot de reconstructie van de leefwereld van de steenovens aldaar. Het stukje erfgoed wordt dan immers iets typisch voor de streek, krijgt extra glans omdat het iets reveleert over een stukje verleden dat elders niet aanwezig was. Goede academische historici (zijn er andere?) zijn immers geen antiquairs of verzamelaars, geïnteresseerd in erfgoed op zich, ze zijn geïnteresseerd in de informatie, de data die in erfgoed aanwezig zijn. Nogal wat lokale erfgoedverenigingen stellen precies hun erfgoed voor zoals een antiquair: met nadruk op de kostbare aspecten van de bron, en niet van de informatie.

Maar als een landboek van Sint-Amands niet aantrekkelijk is voor toponderzoek, kan het misschien wel uitstekende diensten bewijzen bij de opleiding tot historicus? Universiteiten zijn niet alleen centra waar onderzoek wordt verricht, maar ook instellingen waar onderwijs wordt verstrekt. Concreter: als de historici zelf aan de universiteiten, om de hoger

toegelichte redenen, geen interesse hebben in het erfgoed dat bij plaatselijke erfgoedhouders aanwezig is, kunnen zij misschien hun studenten *en masse* ernaartoe sturen? Dat brengt me tot een derde en laatste punt.

De academische praktijk

Dat academici in afnemende mate publiceren in lokale tijdschriften, is zeker niet de schuld van de plaatselijke erfgoedverenigingen zelf, maar heeft te maken met verscherpte verwachtingen binnen de academische research. De laatste jaren is in de Vlaamse universiteiten een Angelsaksische trend binnengewaaid die vooral vorm had gekregen in de exacte en biomedische wetenschappen: publiceren in de A-tijdschriften. De Vlaamse Interuniversitaire Raad (Vlir) heeft in overleg met de diverse universiteiten voor verschillende specialisaties, waaronder geschiedenis, een soort classificatie (*ranking*) opgesteld van A-, B- en C-tijdschriften. Voor een groot deel volgt de classificatie voor geschiedenis de *European Reference Index for the Humanities* (ERIH) van de European Science Foundation. Tijdschriften worden er onderverdeeld in drie groepen. Bovenaan staan onbetwist de A-tijdschriften: een veeleer bescheiden kransje van internationale tijdschriften, met evenwel een uitstekende reputatie onder wetenschappers en met een sterke impact, d.w.z. met onderzoeksresultaten die veelvuldig en over de hele wereld worden geciteerd. Dergelijke tijdschriften hebben een internationaal samengestelde redactie die voor de beoordeling van de artikels bovendien een beroep doet op een eveneens internationaal team van specialisten. Zij brengen hun streng advies anoniem uit (*fully peer review*). Een trap onder de selecte club van de A-tijdschriften staan de B-tijdschriften. Zij hebben een goede (en dus niet langer een uitstekende) reputatie en hun impact is kleiner. Anonieme beoordeling door internationale experts is niet langer de regel en wordt in de praktijk vaak vervangen door een evaluatie van de gezamenlijke redactie. In deze categorie komen de meeste nationale tijdschriften voor. Wat niet thuishoort in voorgaande categorieën, komt terecht in een soort afvalbak, de C-tijdschriften. Het gaat om publicaties met een louter regionaal en plaatselijk belang, vaak populariserend en zonder dat de artikels echt werden beoordeeld. Vanzelfsprekend worden aan artikels in deze drie groepen tijdschriften ook drie verschillende waarderingscijfers toegekend. Voor een academisch historicus is het daarom van belang om zoveel mogelijk te publiceren in A- en B-tijdschriften.

Een kleine steekproef toont aan dat deze trend alvast duidelijk is ingezet. Voor een aantal collega's in de onderzoekseenheden Middeleeuwen en Nieuwe Tijd aan de subfaculteit Geschiedenis van de KU Leuven heb ik voor de laatste vijf jaren nagegaan welk aandeel van hun wetenschappelijk werk in plaatselijke tijdschriften is terechtgekomen. Zelfs als ik daarbij het begrip plaatselijk tijdschrift vrij ruim hanteer, blijkt dat aandeel voor de zeven collega's, waarvan ik de gegevens op het web terugvind, onder de 10 % te liggen. Het valt te verwachten dat dit percentage

de volgende jaren, en niet enkel aan de Leuvense universiteit, verder zal teruglopen.

Maar goed, als de professoren zelf niet meer willen/kunnen publiceren in de bladen van lokale erfgoedhouders, waarom dan niet systematisch hun studenten voor een goede verhandeling gestuurd naar het materiaal dat ter plekke wordt bewaard? Hier gooit de Bama-hervorming, de grootscheepse reorganisatie van het klassieke universitaire onderwijs tot drie bachelorjaren en één masterjaar, roet in het eten. Binnen de Bama-hervormingen zullen er andere eisen aan de verhandeling worden gesteld dan aan de klassieke 'thesis'. Vroeger nam de redactie van deze doorgaans kloeke monografie in de praktijk de vorm aan van een monocultuur van haast twee jaar. In de nieuwe opleidingsstructuur zal de masterproef op één jaar moeten worden gemaakt omdat er in het derde bachelorjaar – een afstudeerjaar – ook een verhandeling (paper) wordt geëist. Je kunt je als professor-promotor bijgevolg minder dan ooit permitteren om studenten maanden het terrein te laten verkennen op zoek naar een onderwerp met interessant bronnenmateriaal. Ook studenten zullen, meer dan vroeger, thema's prefereren waarvoor ruim documentatie bestaat die gemakkelijk toegankelijk en raadpleegbaar is. Laat echter net hier het schoentje wringen. Want zelfs de lokale erfgoedverenigingen met (a) interessant documentair erfgoed in bewaring dat (b) bovendien geregistreerd en (c) grotendeels geïnventariseerd is, lijden vaak onder manco's als weinig soepele openingstijden en minder uitgebouwde faciliteiten (bv. kopieer- en scantoe-stellen, een ontwikkelde handbibliotheek). Vanzelfsprekend is dat niet als een verwijt bedoeld aan het adres van de verenigingen die het allemaal met vrijwilligers en weinig middelen moeten rooien. De verleiding voor de 'klant' om naar de grotere broer, de talrijke rijks-, stads- en gemeentearchieven, te hollen wordt dan echter groot. Vooral omdat deze instellingen de laatste jaren dienstbetoon en klantvriendelijkheid hoog in het vaandel voeren²⁰.

Rest de vraag waarom zo weinig academische historici hun expertise, kennis en ervaring ter beschikking stellen van plaatselijke erfgoedverenigingen²¹. Dienstverlening wordt inderdaad naast onderzoek en onderwijs aan de Vlaamse universiteiten gevaloriseerd. Zo bevat de uitgebreide 'vragenlijst over wetenschappelijk onderzoek, onderwijs en dienstverlening'²², die elke kandidaat voor een aanstelling tot lid van het zelfstandig academisch personeel aan de Leuvense universiteit moet invullen, uitdrukkelijk een derde luik over 'dienstverlening'. Hierin worden inlichtingen gevraagd over 'adviesverlening', 'expertise voor derden', 'activiteiten in wetenschappelijke verenigingen en instellingen', 'bijdragen tot wetenschapsverspreiding of -popularisering'. Bij de uiteindelijke valorisatie en evaluatie van de onderzoeker wegen dergelijke activiteiten echter veel minder zwaar door. Laat ik het zo stellen dat een jonge docent die zijn energie stopt in de ordening van het archief van de plaatselijke heemkundige kring heel lang docent zal blijven. Voor een goede voortgang van zijn academische loopbaan moet hij heel andere prestaties kunnen voorleggen. Artikels in A-tijdschriften bijvoorbeeld.

Besluit

Het voorgaande overzicht presenteert een bescheiden lijstje van knelpunten die verhinderen waarom de professionele, academische onderzoeker en de plaatselijke erfgoedbe-waarder elkaar veel te weinig en vaak zelfs nooit ontmoeten. Hoewel dikwijls zo geïnterpreteerd, is het geringe engagement of de zuinige belangstelling vanuit de academi-sche wereld niet het gevolg van onwil of misprijzen. Volgens mij moet de oorzaak zowel worden gezocht bij een aantal academische structuren en gewoontes als bij de organisatie van de plaatselijke erfgoedhouders. Aan academische zijde valt de nadruk meer en meer op publicaties in internationale tijdschriften en scoort dienstverlening beduidend zwakker dan onderzoek en onderwijs. Aan de kant van de erfgoed-houders wordt men niet zelden geconfronteerd met een minder geslaagde voorstelling van de onderzoeksmogelijk-heden en met een gebrekkige ontsluiting en toegankelijkheid van het bewaarde materiaal.

Noten

Met dank aan Petra Vanhoutte, Dirk Van Nijverseel en vooral Chantale Merckaert.

- Over dit begrip http://www.lokaalerfgoed.be/pdf/Couleur_locale.pdf alsook Geuens, Kevin, Vanhoutte, Petra en Van Nijverseel, Dirk, Bewaren wat anders verdwijnt: erfgoedhouders in de provincie Antwerpen. - Antwerpen, 2006; p. 21-22.
- Enkele bedenkingen heb ik geformuleerd in een voordracht op de Brabantse archivarissendag gewijd aan het thema 'Archieven solitaire instellingen of Erfgoedcentra?' te Lier op 29 november 2002 (samenvatting op <http://www.kapa.be/documenten/V112902.DOC>) en in De Standaard (25 april 2006). Soortgelijke bekommernissen en verzuchtingen leest men onder meer bij De Munck, Bert, Geschiedenis is meer dan erfgoed, in: De Standaard, (21 april 2006) en bij Put, Eddy, Het geloof van de archivaris, in: Tijdingen uit Leuven, (2005) 3; p. 18-22.
- <http://www.beeldbankmechelen.be/> Soortgelijke initiatieven zijn: <http://www.beeldbankbrugge.be/> of <http://www.beeldbankgent.be/>, <http://www.beeldbankoostende.be/>, <http://www.beeldbankwaasland.be/> en <http://www.sincfala.be/beeldenbank/zoekeninbeeld.php>.
De website <http://www.geheugenvanieper.be/index.html> ontsluit behalve beeldmateriaal ook historische kranten.
- Het Nieuwsblad, (16 september 2004) en <http://www.heemkring-zonnebeke.be/activiteiten.htm>
- Zie De Coninck, Ludwine, Lokale en regionale verenigingen en tijdschriften voor geschiedenis, archeologie en folklore. Repertorium. - Brussel, 1982. - Gemeentekrediet van België. Driemaandelijks tijdschrift 141, bijvoegsel; Idem, Lokale en regionale verenigingen en tijdschriften voor geschiedenis, archeologie en folklore. Repertorium. - Brussel, 1992. - Gemeentekrediet van België. Driemaandelijks tijdschrift 181, bijvoegsel.
- De 7de, volledig herziene uitgave 2007 verschijnt najaar 2006.
- Zie ook de voorstelling van het project in dit nummer.
- Geuens, Kevin, Vanhoutte, Petra en Van Nijverseel, Dirk, Verborgenschatten: repertorium van lokale erfgoedhouders in de provincie Antwerpen. - Antwerpen, 2006; p. 21 en 22.
- <http://www.lokaalerfgoed.be/>.
- Geuens, Kevin, Vanhoutte, Petra en Van Nijverseel, Dirk, Verborgenschatten; p. 22. Zie verder de bijdrage van G. Kwanten op de studiedag, elektronisch beschikbaar als <http://www.lokaalerfgoed.be/pdf/Archiefbank-Vlaanderen.pdf>. Voor de Archiefbank Vlaanderen, een register van privaatrechtelijke archieven, zie: <http://www.archiefbank.be/>.
- Geuens, Kevin, Vanhoutte, Petra en Van Nijverseel, Dirk, Bewaren wat anders verdwijnt; p. 43.
- Naar het woordgebruik van Geuens, Kevin, Vanhoutte, Petra en Van Nijverseel, Dirk, Bewaren wat anders verdwijnt; p. 53.
- Van Uylven, Raymond, Stadsfinanciën en stadseconomie te Leuven van de Xlle tot het einde der XVIe eeuw. - Brussel, 1961; p. V.
- Van den Broeck, André, Lierke Plezierke: vrijetijdscultuur te Lier en omgeving tijdens de tweede helft van de achttiende eeuw. - Brussel, 1994, 1; p. 15. - Onuitgegeven licentiaatsverhandeling VUB, departement Geschiedenis.
- Uitgebreide voorbeelden bij Van der Wee, Herman en Delbeke, Jos, Quantitative Research in Economic History after 1945, in: Fremdling, Rainer en O'Brien, Patrick K. (red.), Productivity in the Economies of Europe. - Bamberg, Stuttgart, 1983; p. 11-29.
- Een goed overzicht brengt Soly, Hugo, Geschiedenis in de jaren tachtig: wetenschap of verhaal?, in: Venckeleer, Theo en Verbeke, Werner (red.), Cultuurwetenschappen in beweging. - Leuven, Antwerpen, 1992; p. 34-43. Voor het succes van de historische antropologie: Burke, Peter, Stadscultuur in Italië tussen renaissance en barok. - Amsterdam, 1988; p. 15-17.
- Jacobs, Marc, Lokale geschiedenis, erfgoedverenigingen en gemeentelijk cultuurbeleid: een echografie, in: De Kepper, Miek en Plas, Hilde (red.), Cultuur & vrije tijd, een lokaal praktijkboek. - Brussel, 2003; p. 13-23 (losbladig).
- Geïnspireerd door Hooghe, Filip, Peelman, Marc en Rochtus, Luc, Geschiedenis van de steenovens te Sint-Amands. - Antwerpen, Bornem, 2006.
- Voor een intensief gebruik van dergelijke bronnen: Dejongh, Guy, Tussen immobiliteit en revolutie: de economische ontwikkeling van de Belgische landbouw in een eeuw van transitie, 1750-1850. - Leuven, 1999; p. 47. - Onuitgegeven doctoraalsthesis departement Geschiedenis KU Leuven.
- Zo is de leeszaal van het Algemeen Rijksarchief te Brussel de laatste tijd op dinsdag geopend tot 18u.
- Al zijn er nootire uitzonderingen. Denken we maar aan de inzet van wijlen professor R. Van Passen (1923-2002) voor het gemeentearchief van Kontich.
- <http://www.kuleuven.ac.be/admin/rd/niv3p/fvragen.doc>

SAMENVATTING

Er bestaat geen echte relatie tussen enerzijds het historisch onderzoek aan onze Vlaamse universiteiten en anderzijds de plaatselijke erfgoedhouders zoals heem-, geschied- en oudheidkundige kringen, archeologische verenigingen en volkskundige genootschappen, documentatiecentra en thematische erfgoedcentra. Daar zijn diverse oorzaken voor. Historisch onderzoek aan de Vlaamse universiteiten legt steeds meer de nadruk op internationale publicaties en is enkel geïnteresseerd in lokale geschiedenis als ze een unieke, atypische meerwaarde biedt. Dienstverlening via expertise aan lokale kringen scoort beduidend minder in de universitaire loopbaan dan onderzoek en onderwijs. Plaatselijke erfgoedhouders met documentair erfgoed bieden vaak minder gebruikersfaciliteiten dan de stads- en rijksarchieven, en lijden er ook onder dat hun materiaal niet altijd grondig toegankelijk is gemaakt.

ABSTRACT

There is no serious relationship between historical research at Flemish universities and keepers of the local heritage such as local history, folklore and archaeology associations, local documentation centres and local heritage centres. Different factors may account for this. Historical research at Flemish universities, more than ever, emphasizes international peer-reviewed publications and turns to local history only when it presents an atypical surplus value. Within a university career, service provision by providing expertise to local associations is valued less than research and education. Moreover, local heritage keepers often provide fewer facilities than their colleagues of town and state archives, and parts of their documentation or collections are not readily accessible.